

«فرهیختگان» به صورت میدانی ابهامات موجود در آزادسازی سهام عدالت را بررسی کرده است

چند ابهام و ۲ پیشنهاد برای سهام عدالت

مرتضی عبدالحسینی

روزنامه نگار

براساس ابلاغ رهبر معظم انقلاب و اقدام دولت در اردیبهشت سال جاری، آزادسازی سهام عدالت وارد فرآیند جدی شد. در این فرآیند که با هدف کمک به اقشار آسیب پذیر، کاهش هزینه های دولت و هدایت نقدینگی انجام شد، همه دارندگان موظف به انتخاب یکی از دوروش سهامداری مستقیم و غیرمستقیم برای نظارت و مالکیت دارایی سهام خود بودند. از ابتدا مشخص بود که به دلیل ابعاد گسترده حضور ۵۰ میلیون سهامدار سهام عدالت، مدیریت فرآیند آن کار چندان آسانی نباشد، اما به این

۹ ۱۵ سال با سهام عدالت

بعد از استقرار حدوداً ۱۰۰ روزه دولت نهم، هیات وزیران در تصمیم اقتصادی بزرگی، طرح اولیه سهام عدالت را با هدف توزیع عادلانه ثروت عمومی بین اقشار مختلف جامعه در ۹ بهمن ۸۴ تصویب کرد. آیین نامه اجرایی افزایش ثروت خانوارهای ایرانی از طریق گسترش سهم بخش تعاون براساس توزیع سهام عدالت هرچند مخالفان و موافقان بسیاری داشت، اما درحرحال سیاستی خلاق و عنوانی برطوطراق برای یک برنامه اقتصادی محسوب می شد که درصورت به بار نشستن می توانست گره گشای معیشت طبقات محروم باشد. این طرح خلاق دولت نهم که جز روزهای ابتدایی در ادامه مورد بی مهری همین دولت و دولت بعدی قرار گرفت، چیزی در حدود ۸۰درصد ۶۲کارخانه یا بنگاه دولتی بزرگ را به بخش خصوصی یا تعاونی (مردمی) واگذار کرد که شامل شرکت های بزرگی نظیر خودروسازی ها، فولاد، معادن، بیمه، بانک، هواپیمایی، کشتیرانی، نیروگاه ها، مخابرات و نفت گاز بود. مکانیسم انتخاب مضمولان و تقسیم سهام نیز به این صورت بود که درابتدا با دهک بندی افراد جامعه براساس درآمد، ۶دهک درآمدی تعیین و درحدود ۴۹ میلیون نفر انتخاب شدند. پس از این مرحله، اقدام به انتقال یک شرکت دولتی به زیرمجموعه سازمان خصوصی سازی تحت عنوان شرکت کارگزاری سهام عدالت شد. به این ترتیب شرکت های تعاونی سهام عدالت شهرستانی در کلیه شهرستان های کشور به تعداد ۳۳۷ شرکت و شرکت سرمایه گذاری استانی در هر استان متشکل از شرکت های تعاونی در کلیه استان های کشور درمجموع به تعداد ۳۰۰۳ شرکت سرمایه گذاری، تاسیس شد. ارزش این برکه سهام ها در ابتدا برای هر نفر ۵۰۰ هزار تومان بود که بعدها برای طبقات محروم تر و عدلتا تحت پوشش کمیته امداد به یک میلیون تومان افزایش یافت. همان طور که گفته شد بعد از آغاز توفانی در طرح و برنامه ریزی چنین سیاستی در ادامه دولت نهم و دهم که این طرح با بی مهری هایی همراه بود که در دولت یازدهم و دوازدهم به اوج خودش رسید.

در همین زمینه وزیر اسبق اقتصاد در دولت یازدهم صراحتاً اعلام کرد که این طرح جز بی صاحب سازی بنگاه های اقتصادی و بی تاثیری بر رفاه اجتماعی اقشار کم درآمد، هیچ تاثیر دیگری نداشته است. خلاصه اینکه این سیاست بزرگ در مسیر شکست خوردن قرار گرفته بود و در این مسیر جنز واریز چند مورد سود سهام عدالت آن هم به حساب بخشی از مضمولان، عایدی دیگری نداشت. نقطه ضعف بزرگ دیگر بی اطلاعی مردم و برخی نهادها از چگونگی عملکرد این شرکت ها، نحوه سودسازی آنها و حتی نام و تعداد دارایی هر نفر از این شرکت ها بود. درنهایت اما شیوع ویروس کرونا و آسیب های معیشتی به اقشار مختلف جامعه و لزوم حمایت دولت از آنها سبب خیری برای بازگشایی بزرگ در این سیاست شد که برای دولت بدون منبع برای حمایت و اقشار بدون درآمد برای گذران زندگی خیری امیدوارکننده بود. البته آزادسازی سهام عدالت بعد از ابلاغیه رهبر انقلاب در اردیبهشت ۹۹ بود که به صورت جدی در دستور کار دولت و نهادها قرار گرفت. مشخص است که بزرگترین هدف این تصمیم کمک به اقشار کم درآمد در بحبوحه رکود کرونایی بوده است و درکنار آن اهدافی چون مردمی سازی گسترده تر، کمک به کسری بودجه و... نیز دیده می شود. بی شک محقق شدن کمی و کیفی این اهداف تنها به مکانیسم و فرآیند انجام آزادسازی و استفاده با برنامه از آن خواهد داشت.

۹ سهام عدالت را چگونه بفروشیم؟

اجرای آزادسازی سهام عدالت در ابتدا با دادن فرصت ۳۰ روزه ای به مضمولان آغاز شد که ظاهراً قرار بود سهامداران در این فرصت و در سامانه های معرفی شده نحوه نظارت و مالکیت خود بر سهام را اعلام کنند. این انتخاب می توانست نظارت مستقیم و درواقع تحت اختیار گرفتن دارایی سید سهام هر فرد به دست خودش باشد که در این صورت فرد، دارای کد بورسی شده و با فروش یا شرکت در مجامع شرکت های منتخب در دارایی سهام عدالت خود کسب سود می کند. براساس آمار اعلام شده در حدود ۱۲ میلیون این روش را انتخاب کرده اند. انتخاب دیگر، نظارت غیرمستقیم بود که افراد همچنان مدیریت سهام خود را در شرکت های سرمایه گذاری استانی قرار می دادند تا بتوانند از سودهای سالیانه و فصلی آن به روال سالیان گذشته استفاده کنند. در این بین نیز سازمان خصوصی سازی تأکید بسیاری داشت که افراد بدون مهارت از سازوکار بازار سرمایه و بورس روش غیرمستقیم را انتخاب کرده و افراد آشنا با فرآیندهای بازارهای مالی نیز درصورت انتخاب روش مستقیم اقدام به فروش فوری آن در فرصت های اعلام شده نکنند. درنهایت اما اواخر اردیبهشت سازمان خصوصی سازی اعلام کرد دارندگان سهام عدالت

۹ اخبار کوتاه

پرداخت وام طرح ملی مسکن اولویت بندی می شود
درحالی معاون وزیر راه از حذف ۲۶۵ هزار متقاضی طرح ملی مسکن خبر داده که مقام مسئول بانک مسکن گفت: «دارندگان حساب صندوق پس انداز یکم در اولویت پرداخت وام طرح ملی مسکن قرار دارند.» به گزارش تسنیم، محمدحسن علمداری با بیان اینکه افرادی که در حساب صندوق پس انداز مسکن یکم سپرده گذاری کرده و موعد دریافت وام و تسهیلات آنها فرارسیده، در اولویت ارائه تسهیلات برای طرح ملی مسکن قرار دارند، اظهار کرد: «افرادی می توانند از تسهیلات متصل به حساب صندوق پس انداز مسکن یکم در اقدام ملی مسکن استفاده کنند که در سامانه طرح اقدام ملی مسکن به نشانی them.mrud.ir ثبت نام کرده باشند.» مدیر امور اعتباری بانک مسکن تصریح کرد: «در شرایط مساوی برای واجدان شرایط

می توانند از ششم خرداد به بانک ها مراجعه و سپس تقاضای فروش سهام عدالت خود را به متصدیان بانکی بدهند. این خبر مخصوصاً برای بازار مورد علاقه دولت یعنی بازار سهام آقدر کوتاه و شوک آور بود که بسیاری از مسئولان مرتبط با این مساله در نوبت های پشت سر هم به توضیحات جدیدتری می پرداختند. در ابتدا مشخص نبود دارندگان سهام عدالت از کدام نوع مالکیت به بانک ها مراجع کنند و تقاضای فروش بدهند و در این مسیر فرق افراد دارای کد بورسی با بقیه چه خواهد بود یا اصلاً تکلیف صدور کدهای بورسی جدید چه می شود؟

تقریباً از سوم خرداد تا روز گذشته، هر لحظه خبرهای جدیدتری از نحوه آزادسازی سهام عدالت، فرق بین روش های مستقیم و غیرمستقیم و نحوه فروش سهام ها می آید که جمع بندی های نهایی نشان می دهد همه کسانی که روش مستقیم را برای نظارت بر دارایی خود تا قبل از سی و یکم اردیبهشت انتخاب کرده اند، می توانند با مراجعه به بانک ها و کارگزاری ها و امضای قراردادی تقاضای فروش ۳۰ درصد از سهام عدالت خود را بدهند. این ۳۰ درصد برای افراد دارای برکه ۵۰۰ هزار تومانی در حدود دو میلیون و ۵۰۰ هزار و برای دارندگان برکه یک میلیونی، تقریباً پنج میلیون تومان است. فرآیند فروش نیز از ۱۰ خرداد آغاز شده و انتخاب سهام ها از بین ۳۸ سهام موجود در دارایی هر نفر نیز برعهده ناظر بازار و شرکت های سرمایه گذاری برای کنترل هیجانات بازار بورس خواهد بود. از طرفی آنهایی که روش مستقیم را در خرداد ماه انتخاب کرده اند نیز باید با گذشت ۱۰ روز به شعب بانک ها و کارگزاری ها برای فروش سهام خود مراجعه کنند. اما ۸۰ درصد دارندگان سهام عدالت که روش غیرمستقیم را انتخاب کرده اند باید منتظر بمانند تا شرکت های تعاونی استانی به عنوان شرکت های سرمایه گذار وارد بازار بورس شده و بعد از آن می توانند کل سهام عدالت خود را به طور یکجا به فروش برسانند. به گفته مسئولان سازمان بورس سازوکار ورود ۳۱ شرکت سرمایه گذاری استانی تا یک ماه آینده به بازار بورس فراهم خواهد شد. طبق آخرین اطلاعات دارندگان کد بورسی که روش مستقیم را انتخاب کرده اند، نیازی نیست به بانک مراجعه کنند و آنها می توانند از طریق کارگزاری ها اقدام به فروش سهام خود کنند.

۹ یک سوال و چند ابهام!

طبق اظهارات مسئولان دولتی، یکی از اهداف آزادسازی سهام عدالت آشنایی طیف عظیمی از مردم با بازار سرمایه بوده است که هم می تواند کانال خوبی برای هدایت نقدینگی و هم درعین حال سازوکاری برای تأمین مالی دولت و شرکت ها باشد، اما اقدامات صورت گرفته در راستای تحقق این اهداف نبوده است؛ به طوری که افراد با نظارت مستقیم درحالی طی ۶ ماه آینده تنها می توانند ۳۰ درصد از دارایی سهام عدالت خود را به فروش برسانند که غیرمستقیمی ها درصورت ورود به شرکت های استانی به بازار بورس، همه سهام خود را می توانند به صورت یکجا به فروش برسانند. طبیعتاً افرادی که نظارت غیرمستقیم را انتخاب کرده اند از آشنایی کمتری با بازارهای مالی و بازار بورس برخوردار بوده اند و ترجیح داده اند که اختیار سهام شان همچنان در اختیار دولت بماند و در مقابل

نیز کسانی که روش مستقیم را انتخاب کرده اند اهدافی چون هدایت سید سهام توسط خودشان و احتمالاً دسترسی زودتر به منابع حاصل از فروش را داشته اند. با توجه به تصمیمات گرفته شده که در قسمت قبل عنوان شد این سوال مطرح می شود که چرا برعکس آنچه گمان می رفت سهامداران غیرمستقیم زودتر از سهامداران مستقیم می توانند کل سهام عدالت خود را به فروش برسانند؟ سهامداران مستقیم تنها در طول ۶ ماه اجازه فروش ۳۰ درصد سهام خود را داشته و سهامداران غیرمستقیم با ورود شرکت های سرمایه گذاری استانی به بورس حق فروش کل سهام خود را خواهند داشت. جدای از این مساله، تعدادی ابهام از نحوه آزادسازی نیز وجود دارد که توضیحات مسئولان تا روز گذشته نتوانسته روشنگر این مساله باشد. این ابهام ها عبارتند از:

اول اینکه گفته شده است افراد دارای کد بورسی که تعداد عمده ای از انتخاب مستقیمی ها را در برمی گیرند به بانک ها مراجعه نکرده و کار فروش یا نگهداری را از طریق کارگزاری ها انجام دهند. گفته شده که این افراد با مراجعه به سایت کارگزاری و با وارد کردن کد ملی و شماره همراه می توانند اقدام به فروش ۳۰ درصد سهام خود کنند. هرچند عده ای با مراجعه به بانک عملیات فروش خود را آغاز کرده اند، اما به نظر می رسد همچنان فروش از طریق کارگزاری میسر نیست.

ابهام دوم اینکه گفته شده طبق قرارداد، مراجعان به بانک حق انتخابی در سهام مورد نظر نداشته و این اتفاق به جهت کنترل هیجانات بازار بورس با هماهنگی کارگزار و ناظر بازار خواهد افتاد. در این صورت افراد دارای کد بورسی که همچنان امکان فروش از طریق سایت کارگزاری برای آنها فراهم نشده، چه سهام هایی برای فروش ۳۰ درصد دارایی خود می توانند انتخاب کنند. طبیعتاً محدودیتی باید برای کنترل بازار اندیشیده شود که همچنان مشخص نیست.

سومین ابهام مربوط به چگونگی تشویق افراد به ماندن در بازار بورس و نفروختن سهام عدالت است. با توجه به ابهام ها و البته بی اعتمادی های موجود طیف بزرگی از انتخاب غیرمستقیمی ها احتمالاً خواهان فروش سهام های خود باشند تا لااقل با استفاده از مهارت خودشان اقدام به خرید و فروش سهام کنند. از طرفی به نظر می رسد به دلایل گفته شده عمده غیرمستقیمی ها نیز قید نگهداری سهام عدالت و دریافت اندک سود سالیانه را رده و به محض ورود شرکت های استانی به بورس و مهیا شدن فروش یکجا، این کار را انجام دهند و پول آن را دریافت کنند. بنابراین مسئولان باید بدانند عدم حمایت و تشویق هدفمند مردم به نفروختن سهام های عدالت مساوی با خروج سرمایه بسیار زیادی از بازار خواهد بود، چراکه ارزش شرکت های بورسی سهام عدالت در حدود ۴۵۰ هزار میلیارد تخمین زده شده است.

۹ مشاهدات میدانی از سردرگمی در فروش سهام عدالت

براساس آنچه اعلام شده بود روز گذشته چهارمین روزی بود (به غیر از جمعه) که دارندگان سهام عدالت می توانستند درصورت تمایل با مراجعه به شعبه های بانکی، اقدام به فروش ۳۰ درصد از سهام خود کنند. هرچند گزارش های میدانی رسانه های مختلف از روز اول فروش سهام عدالت در

مسکن مراجعه و اطلاعات خود را بارگذاری کنند تا امکان پالایش برای این دسته از متقاضیان نیز فراهم شود.

۹ ۳ روزه مجوز کسب و کار نگرفتی، شکایت کنید

وزیر امور اقتصادی و دارایی اعلام کرد: «اگر فرآیند صدور مجوز کسب و کار هر فعال اقتصادی، بیش از سه روز طول کشید، سرمایه گذاران اقتصادی باید به سامانه شماره ۱۸۶۶ شکایت کنند.» به گزارش ایسنا، روز شنبه پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار با حضور وزیر امور اقتصادی و دارایی در محل اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی تهران برگزار شد. فرهاد دژپسند در این مراسم اظهار کرد: «امروز با افتتاح پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار روز مبارک سرآغاز

بورسی برخلاف اعلام سازمان خصوصی سازی قابلیت فروش اینترنتی نداشته و صرفاً لیست سید سهام برای آنها قابل مشاهده است. باتوجه به حجم ۴۹۰ هزار میلیارد تومانی ارزش سهام عدالت بهتر است با شفاف سازی نهادها و پوشش رسانه ای، ابهامات و مشکلات موجود هرچه زودتر برطرف شوند. در این گزارش «فرهیختگان» ضمن مروری بر اتفاقات حول و حوش سهام عدالت، به سراغ نحوه آزادسازی آن و ابهامات موجود رفته است. همچنین برای اثرگذاری بیشتر سهام عدالت، دو پیشنهاد نیز در این خصوص ارائه شده که اولی آزادسازی هدفمند با اثرگذاری اولویت دار به نفع دهک های کم درآمد تر و دومی ایجاد سازوکاری برای وثیقه شدن سهام عدالت در بانک ها برای دریافت تسهیلات بانکی است.

روز ششم خرداد نشان از مشکلات بسیار زیاد داشت اما به نظر می رسید که با گذشت چند روز از این تصمیم، این مشکلات برطرف شده و با توجه به لزوم رعایت پروتکل های بهداشتی متقاضیان زمان کمتری را برای انجام درخواست خود صرف کنند. در همین زمینه مشاهدات میدانی خبرنگار «فرهیختگان» از چند شعبه بانکی حوالی مرکز تهران نشان می دهد همچنان فروش سهام عدالت در بانک ها از روند کند و سختی برخوردار است. در اولین مراجعه به یکی از شعبه های بانک ملی متوجه شدیم این بانک سازوکار اینترنتی را از طریق نرم افزار بله و سایت بانک ملی برای فروش سهام عدالت برای متقاضیان خود در نظر گرفته که با توجه به شرایط کرونایی کشور نیز اقدام موثری است. در این شعبه از بانک ملی متصدی همه را برای فروش سهام عدالت خود به فروش اینترنتی ارجاع داده و در پاسخ به کسانی که فروش اینترنتی در دسترس شان نبود نیز آدرسی از شعبه ای دیگر به آنها داده می شد. شعبه ای از بانک تجارت مقصد بعدی بود که تعداد زیادی از افراد به دنبال فروش سهام خود در این بانک بودند. بعد از شلوغی بیش از حد شعبه، متصدیان با هماهنگی رئیس شعبه از طریق بلندگو اعلام کردند که سیستم آنلاینی از سوی این بانک درحال راه اندازی است و از متقاضیان خواسته شد تا راه اندازی و فروش از طریق این سیستم صبر کنند. همچنین معاون این شعبه از محدود بودن فروش کاغذی بانک ها درحال حاضر صحبت می کرد و می گفت: «به تمام شعب بانک تجارت دستور و امکانات فروش داده نشده است.»

در شعبه بانک پارسیان اما نظم بیشتری نسبت به دو شعبه قبلی مشاهده می شد. در این شعبه اول متن کامل قرارداد در اختیار متقاضیان گذاشته می شد و بعد از امضای آن توسط متقاضی ادامه مراحل فروش انجام می گرفت. نکته جالب این بود که بسیاری از مراجعه کنندگان به دلیل اطلاعات ناکافی و ادبیات حقوقی پیچیده، قرارداد را نخوانده امضا می کردند یا برای گرفتن توضیحات بیشتر به سراغ متصدیان می رفتند که شلوغی اجازه دریافت پاسخ کافی را نمی داد. در عجیب ترین مورد و مراجعه به یکی از شعب بانک ملی البته در روز چهارشنبه هفته گذشته، کارمند بانک از نحوه فروش و فرم فروش و... اظهار بی اطلاعی و عنوان می کرد که هیچ گونه اطلاعاتی دراختیار آنها قرار نگرفته است. در پیام های ارسال شده نیز عده ای از علت تفاوت ارزش دارایی های سهام عدالت خود با کسانی که برگه ای هم ارزش دارند، می گفتند. به عنوان نمونه «ارزش برگه سهام عدالت ۴۹۰ هزار تومانی فردی بدون هیچ واریزی در این سال ها، هفت میلیون و ۵۰۰ بوده که در مقابل برخی با داشتن برگه سهام عدالت ۴۹۰ هزاری و با سابقه چند واریزی در طول این سال ها از ارزش ۹ میلیون تومانی صحبت می کردند. همه اینها درحالی است که فروش به وسیله کد بورسی و از طریق کارگزاری ها نامعلوم است و صرفاً روز گذشته از سوی سازمان خصوصی سازی توضیحاتی در مورد آن داده شد.

۹ آزادسازی کم اثر و اشتباهی

برخی کارشناسان در نقد شیوه فعلی آزادسازی سهام عدالت، معتقدند که آزادسازی سهام عدالت برای ۵۰ میلیون ایرانی کاری مشکل و شاید درحال حاضر نشدنی است و راهکار دیگری که برای حل این مشکل ارائه می دهند، تنگ کردن حلقه آزادسازی و تخصیص آن به تعداد محدودی از افراد به شدت آسیب پذیر است. به این صورت که هم برای کنترل فروش سهام ها و هم برای دسترسی دهک های درآمدی محروم تر می توان تمهیدات دیگری اتخاذ کرد. به عنوان نمونه درحال حاضر امکان فروش در ابتدا برای اقشار خاصی از جامعه که براساس داده های آماری بیشترین آسیب ها را از بحران کرونا دیده اند، فراهم می شد و به تدریج این امکان به بقیه دهک های درآمدی نیز داده می شد یا مثلاً به دلیل اینکه افراد نیازمند درصورت دسترسی به این پول بلافاصله آن را برای نیازهای ضروری مصرف خواهند کرد، بنابراین هم سهام عدالت شان را از دست داده و هم به سرعت نیازمند یارانه ای دولتی می شوند، بنابراین بهتر بود که سهام عدالت تبدیل به وثیقه ای برای دریافت وام می شد که حتی اگر وام گیرنده نمی توانست اقساط را پرداخت کند از سهام عدالت او کسر می شد. بنابراین مشخص است که فروش سهام عدالت و مصرف آن در مدت کوتاهی نمی تواند به طور بنیادی مشکلات دهک های کم درآمد را حل کند. البته نه اینکه چنین کاری بی نتیجه است، بلکه بهتر این بود مکانیسم استفاده از سهام عدالت برای اقشار مختلف متفاوت می شد تا بتوان به طور بلندمدت تری از آن استفاده کرد. البته در روزهای اخیر پرداخت وام و اعطای کارت اعتباری سهام عدالت برای جلوگیری از فروش همه جانبه سهام عدالت داده شده، اما مشخص نیست زمان و فرآیند اجرای چنین تصمیماتی چگونه خواهد بود.

توسعه دامنه، نقش و سهم فعالیت بخش خصوصی در اقتصاد کشور است، البته هنوز کار ما تمام نشده است و در آینده نزدیک، پنجره واحد الکترونیکی شروع کسب و کار نیز افتتاح خواهد شد. «وی ادامه داد: «از این پس اگر فرآیند صدور مجوز کسب و کار هر فعال اقتصادی، بیش از سه روز طول کشید، باید به سامانه شماره ۱۸۶۶ شکایت کند و ما موظف به پیگیری آن هستیم و پای این کار ایستاده ایم.»

در ادامه وزیر اقتصاد گفت: «بیش از یک دهه است که مقام معظم رهبری عناوین اقتصادی به ویژه در حوزه رونق و جهش تولید را برای شعار سال برمیگزیند، با تلاش مضاعف بخش های دست اندر کار بهبود فضای کسب و کار در کشور، حیات اقتصادی ایران باید در مسیری قرار گیرد که فعالان اقتصادی با کمترین دغدغه، فعالیت های تولیدی خود را انجام دهند.»